

Ålands fredsinstitut

The Åland Islands Peace Institute

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations

Debattartikel publicerad i Upsala Nya Tidning den 26 juli 2013

<http://www.unt.se/debatt/finsk-ugriska-sprakten-forsvagas-2521157.aspx>

Finsk-ugriska språken försvagas

Vill Europa skydda och främja alla språken på lika villkor? Denna var en central frågeställning i det stora europeiska forskningsprojektet, ELDIA (European Language Diversity for All), som nu avslutas. De huvudsakliga forskningsresultaten presenteras i Wien och Bryssel under juni månad. Forskningsprojektet har under tre år studerat situationen för 13 finsk-ugriska språkgrupper inom EU och i Ryssland. Bland dessa språk finns sådana som traditionellt talats under lång tid i olika regioner och länder och även sådana som har kommit som nyare språk till följd av migration, såsom estniska i Finland. Resultaten visar på en svag situation för samtliga dessa språk, där inget av dem når mycket högre än till medelvärden i den skala av språkbevarande som projektet har tagit fram.

Grunden i den teoretiska modell som bygger på flera decenniers tidigare forskning är att användarna av språk i minoritetsställning ska ha kapacitet (kunskap och förmåga), möjlighet (inklusive material såsom litteratur och mediakanaler) och önskan att bevara och använda språket.

Även för språk med relativt god rättslig ställning, såsom ungerska i Slovenien eller nordsamiska i Norge, ser läget bekymmersamt ut. Tillfällen att använda språken kanske finns reglerade men lagstiftningen är inte känd eller inte trodd, ibland verkställs den inte, eller utbildningen och familjesituationerna främjar inte språkens dagliga användning. Särskilt svårt är det för många av de språksituationer där talarna är märkta av tidigare stigmatisering och även förföljelse. Här är det tydligt att det inte räcker med ett rättsligt eller politiskt erkännande och skydd utan det krävs insatser i fråga om synlighet, attityder och resurser som ska kompensera för avbrotten i språkens överföring från generation till generation.

De tre svagaste språksituationerna som projektet kunnat identifiera finns alla i Norden: kvenska i Norge, karelska i Finland och Meänkieli i Sverige. Det ger anledning att konstatera att ett demokratiskt rättssamhälle såsom vi tänker oss det i Norden inte räcker till för att säkra självförtroendet och kapaciteten och för att trygga överlevnaden för de minoriteter som lever i våra samhällen. En gemensam faktor för dessa språk är även att de inte har stöd från ett 'moderland' som kan hjälpa till med resurser och impulser som ger ny kraft åt språket. Det behövs då riktade och långsiktiga språk- och minoritetsstrategier som utvecklas tillsammans med dem som berörs.

Inom olika europasammanhang talar man gärna om flerspråkighet som ett positivt mål för ett globaliserat och öppet Europa. Trots detta, förblir tanken om flerspråkighet en abstrakt framtidsvision som fokuserar på de stora internationella språkens betydelse. Den faktiska flerspråkighet som redan existerar i olika grader och på olika sätt i vardagen för miljoner européer som talar ett eller flera minoritetsspråk och regionens eller landets officiella språk är inte synlig och anses inte som lika viktig. Barnomsorg och utbildningssektorn är viktiga områden där den nya synen på flerspråkighet måste växa fram, men det måste kompletteras med liknande utvecklingar inom bl.a. media och kulturproduktion.

Dessa frågor förenar alla mindre använda språk i det flerspråkiga Europa, inklusive i Sverige, i Norden och i Ryssland.

Information om projektet finns på www.eldia-project.org

Sia Spiliopoulou Åkermark

Direktör för Ålands fredsinstitut

Docent i folkrätt, ansvarig för de rättsliga analyserna i ELDIA-projektet och samordnare av den vetenskapliga slutrapporten

www.peace.ax

eldia

european language
diversity for all

